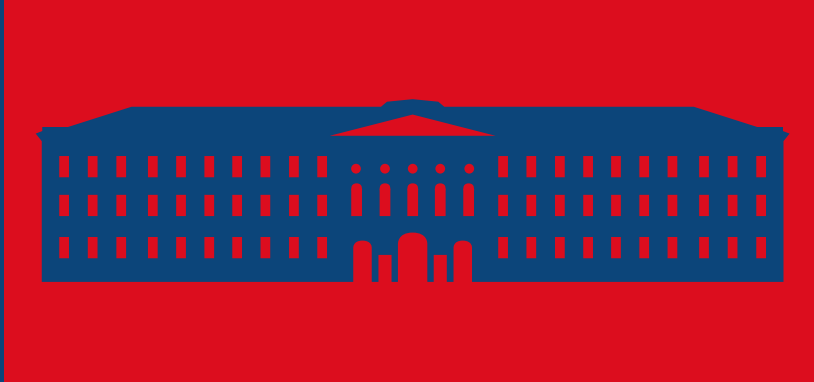

Molnár Dóra
Szilvágyi Tibor

Ukrán biztonság- és védelempolitika

Dialóg Campus

Molnár Dóra – SzilvÁgyi Tibor

UKRÁN BIZTONSÁG-
ÉS VÉDELEMPOLITIKA

A kiadvány a KÖFOP-2.1.1-VEKOP-15-2016-00001 „A közszolgáltatás komplex kompetencia, életpálya-program és oktatás technológiai fejlesztése” című projekt keretében jelent meg.

Szerzők:
Molnár Dóra
Szilvágyi Tibor

© Dialóg Campus Kiadó, 2018
© A szerzők, 2018

A mű szerzői jogilag védett. Minden jog, így különösen a sokszorosítás, terjesztés és fordítás joga fenntartva. A mű a kiadó írásbeli hozzájárulása nélkül részeiben sem reprodukálható, elektronikus rendszerek felhasználásával nem dolgozható fel, azokban nem tárolható, azokkal nem sokszorosítható és nem terjeszthető.

Tartalom

1. Alapvető ismeretek Ukrajnáról	4
2. Ukrajna – ütközőállam Nyugat és Kelet között	7
3. Ukrajna nemzeti biztonsági stratégiája és katonai doktrínája	9
4. Ukrajna fegyveres erői	14

1. Alapvető ismeretek Ukrajnáról

Ukrajna (Україна) kelet-európai ország, Oroszország után a kontinens második legnagyobb területű (603 700 km²) állama, fővárosa Kijev. Északon Fehéroroszországgal (891 km), északkeleten és keleten Oroszországgal (1576 km), délen Moldovával (939 km) és Romániával (531 km), nyugaton pedig Magyarországgal (143 km), Szlovákiával (90 km) és Lengyelországgal (428 km) határos.

Az ország legnagyobb részén a Kelet-európai-síkság terül el, ezt délről a Kárpátok vonulatai övezik az Alföld peremvidékeivel. A Dnyeszter völgyétől északra hátsági területek húzódnak (Podóliai-, Volhíniai- és Dnyeper-hátság). Donyecktől délre emelkedik az Azovi-hátság, amelytől délre egészen az Azovi-tengerig a Donyec-medence terül el. A Fekete-tenger nagy félszigete a Krím félsziget, amelynek déli részén a Krím-hegység található. Az Ukrajna nyugati részén húzódó Kárpátokban található az ország legmagasabb pontja, a Hoverla (2061 m). A Krím félsziget hovatartozása vitatott, mióta ezt Oroszország 2014 márciusában bekebelezte és magához csatolta.

Ukrajna éghajlata mérsékelt szárazföldi, de a Krím félsziget déli részén szubtrópusi hatás érvényesül. Egyes belső területeken az időjárás szélsőségesebb, és gyakoriak az aszályok, illetve kemény, hidegek a telek.¹ Legjelentősebb folyói a Duna, a Dnyeper, a Dnyeszter és a Donyec. Legnagyobb tavai: Kahivkai víztározó, Kremencsuki víztározó, Kijevi víztározó, Dnyiprodzerzsinszki víztározó és a Jalpuh-tó. Tengerpartja 2782 km hosszú.

Ukrajna népessége 44 429 471 fő (2015). A népességnövekedés mínusz 0,6 százalékos, azaz a népesség fogyása jellemző. Az állampolgárok 69,7 százaléka városban lakik, Kijevben 2,94 millióan élnek. A jelentősebb városok: Harkov, Dnyipropetrovszk, Odessza és Donyeck. Ukrajna lakossága az 1991-es függetlenedés óta jelentősen, 52 millióról 45 millió fő alá csökkent. A születéskor várható átlagos élettartam férfiak esetében 66,8 év, míg a nőknél 76,6 év. Az írástudatlanság alacsony, mindössze 0,3 százalék. A népszaporulat 1,53 gyerek/nő.²

Az Ukrajnában élő népcsoportok megoszlása a következő: ukrán 77,8, orosz 17,3, fehérorosz 0,6, moldovai 0,5, krími tatár 0,5, szász 0,4, magyar 0,3, román 0,3, lengyel 0,3, zsidó 0,2, egyéb 1,8 százalék (2001-es népszámlálás). Az adatokból is kitűnik, hogy Ukrajna nem tekinthető homogén nemzetállamnak, a keleti és délkeleti területeken jelentős orosz kisebbség él. Ukrajna hivatalos nyelve az ukrán (67,5 százalék), regionálisan az orosz (29,6 százalék), az országban a cirill ábécét használják. Az egyéb kisebbségi nyelvek (2,9 százalék) közé tartozik a lengyel, a magyar és a román.³

Ukrajnában az ország lakosságának nagy része ortodox vallású, de Galíciában, Bukovinában és Kárpátalján a görögkatolikus vallás is számottevő, illetve sok római katolikus is él az országban. Az ukrán ortodox (kijevi patriarchátus) hívők aránya 50,4 százalék, a moszkvai patriarchátushoz tartozó ortodoxoké 26,1, a görögkatolikusoké 8, az autokefál ortodoxoké 7,2, a római katolikusoké 2,2, a protestánsoké 2,2, a zsidóké 0,6, az egyéb vallásúaké pedig 3,2 százalék (2006-os becslés adatok).⁴

Ukrajna *politikai rendszere sajátos parlamenti-elnöki kormányzati forma*, amelyben érvényesül a hatalommegosztás elve, azaz a törvényhozói, a végrehajtói és az igazságszolgáltatási hatalmi ágak elválnak egymástól. Az országot közigazgatásilag egy autonóm köztársaság (Krími Autonóm Köztársaság), 24 terület (oblaszty) és két önálló, a központi szerveknek közvetlenül alárendelt város (Kijev és Szevasztopol, hivatalos elnevezéssel köztársasági jelentőségű városok) alkotta egészen

¹ Ukrajna természeti képe.

² The World Factbook, Ukraine.

³ The World Factbook, Ukraine.

⁴ The World Factbook, Ukraine.

a 2013 őszen kezdődött belpolitikai válságig. A 2010-ben megválasztott Viktor Janukovics elnök Oroszország felé fordulása a Nyugat-barát ellenzéki hívek részéről 2013 novemberében tiltakozóhullámot (nagyszabású tüntetéseket) indított el, amelynek hatására 2014. február végén az államfő távozásra kényszerült. Oroszország – a politikai instabilitást kihasználva – 2014 márciusában bekebelezte és magához csatolta a Krím félszigetet, s ezen felbátorodva a kelet-ukrajnai oroszbarát szakadár erők Luhanszk és Donyeck megyékben harcot indítottak az elszakadásért.

Az állam élén az öt évre választott elnök áll, ő nevezi ki a miniszterelnököt a törvényhozói hatalmat képviselő, 450 fős Legfelsőbb Tanács (Verkhovna Rada) jóváhagyásával. A 2006. január 1-jei alkotmánymódosítás jelentős jogköröket vett el az elnöktől, amelyeket a parlamentre és a miniszterelnökre ruházott át. Az ukrán alkotmánybíróság azonban 2010. szeptember 30-án úgy döntött, hogy a 2004-ben indult és 2006-ban életbe lépett alkotmányreform alkotmányellenes volt, ezért visszaállították az 1996-os helyzetet. Így az elnök visszakapta korábbi szélesebb jogköreit, amelyek szerint ismét nagyobb befolyása van a politika, a gazdaság és a jogi rendszer alakítására. Viktor Janukovics 2010. február 25-e óta töltötte be az államelnöki funkciót, majd őt a 2014. május 25-én megrendezett, Oroszország által ellenzett, de a nemzetközi közösség által támogatott elnökválasztást követően Petro Porosenko váltotta.

A 2012. október 28-i előrehozott választásokon a Janukovics elnök mögött álló, korábban is kormányzó *Régiók Pártja* győzött. Az elnök Mikola Azarov korábbi miniszterelnököt⁵ jelölte kormányfővé, akit a parlament támogatott, és vezetésével 2012. december 24-én megalakulhatott az új ukrán kormány. A zűrzavaros ukrajnai események miatt 2014. február 27-én a kormányt az Arszenyij Jacenyuk vezette kabinet leváltotta, miután őt a törvényhozás 450 képviselőjéből 371 megválasztotta. A bizonytalan belpolitikai események miatt azonban helyzete ingatag volt. Ezt jól mutatja az is, hogy miután július 24-én Jacenyuk lemondott, a következő héten – lemondását visszavonva – ismét munkába állt. Az ukrán események alakulása oda vezetett, hogy 2014 októberében előrehozott választásokat tartottak, alacsony részvétel mellett. Az október 26-án megrendezett parlamenti választások az Európa-párti erők győzelmét hozta: a Jacenyuk vezette Népi Front alakíthatott kormányt.

Ukrajna területe a Szovjetunióban fontos mezőgazdasági és ipari övezet volt. A szovjet birodalom összeomlását követő nyolc évben az ukrán termelési volumen mintegy 60 százalékkal visszaesett. A nehézipar privatizációja és az ipari szerkezet átalakítása megkezdődött, de jelentős személyi akadályokba ütközött, ezért a mai napig sem fejeződött be. Ukrajna adta egykor a teljes szovjet mezőgazdasági termelés egynegyedét, és természeti adottságai révén jelenleg is Európa vezető élelmiszer-szállítója lehetne, de a magángazdaságok kialakítása és a szerkezetváltás eredménytelensége ezt nem teszi lehetővé. Érdemi gazdasági rendszerváltás hiányában Ukrajna még mindig jelentősen függ Oroszországtól, és ki van téve a külső gazdasági megrázkódtatásoknak is. Földgáz- és kőolajszükségletének 75 százalékát, nukleáris energiaszükségletének pedig 100 százalékát importból fedezi. A 2000-es évet követően az ország gazdasága óriási lendülettel kezdett fejlődni, GDP-je évi 8–12 százalékkal nőtt. 2001-től az ukrán gazdaság fellendülése a világpiaconál alacsonyabb árú fém- és gépipari termékek exportnövekedésének volt köszönhető. A GDP növekedése 2006–2007 folyamán a folyamatos politikai nehézségek ellenére is meghaladta a 7 százalékot. 2008-ban azonban a nemzetközi pénzügyi válság és a világpiacon árcsökkenése jelentősen lelassította a gazdasági növekedést. 2009-ben az ukrán gazdaság 15 százalékos visszaesést szenvedett el, az egyik legrosszabb mutatót produkálta a világon. Az ukrán kormány nemzetközi pénzügyi segítséggel megpróbált enyhíteni a gazdasági nehézségeken, de ez a szükséges ipari szerkezetátalakítás végrehajtása nélkül hosszabb távon nem sikerülhet.⁶

Az orosz Gazprom és az ukrán Naftogaz közötti ár- és elszámolási vita 2009 első napjaiban elmérgesedett, az Ukrajnán keresztül szállítások szüneteltek, és emiatt több európai ország is orosz gáz nélkül maradt a fűtési idény kellős közepén. Vlagyimir Putyin orosz és Julija Timosenko ukrán

⁵ Azarov miniszterelnök 2012. december 3-án benyújtotta lemondását, arra hivatkozva, hogy parlamenti mandátumot kapott a választóktól. Janukovics akkor ezt elfogadta, azonban december 9-én ismét őt jelölte kormányfővé.

⁶ *The World Factbook, Ukraine.*

miniszterelnök végül 2009. január 17-én megállapodást kötött a gáz áráról, és megindulhatott az európai gázszállítás. Timosenko asszonyt azonban 2011 őszén hét év börtönbüntetésre ítélte az ukrán bíróság, mert a vád szerint előnytelen szerződést kötött az oroszokkal.⁷

2014-ben az éves GDP 130,7 milliárd dollár, az egy főre jutó GDP mindössze 8700 dollár volt, s a GDP 6,8 százalékkal csökkent. A GDP szektorok szerinti részesedése: mezőgazdaság 12,1, ipar 29 és szolgáltatások 58,8 százalék. A munkanélküliség 10,5 százalékos, az infláció pedig 12,1 százalék volt 2014-ben. Az államadósság az éves GDP 66,2 százaléka. A szegénységi küszöb alatt élő lakosság 24,1 százalékot tesz ki (2010-es adat).⁸

⁷ Az ukrán belpolitikai fordulat után Julija Timosenkót 2014. február 23-án szabadon bocsátották. Bár sokan úgy vélekedtek, hogy ezt követően sikerrel szállhat versenybe a májusban megrendezett elnökválasztáson, támogatottsága azonban jelentősen csökkent, és a második fordulóban a szavazatok 12,8 százalékának megszerzésével Porosenko mögött a második helyen végzett.

⁸ *The World Factbook, Ukraine.*

2. Ukrajna – ütközőállam Nyugat és Kelet között

A Szovjetunió egykori tagállama, Ukrajna 1991. augusztus 24-én kiáltotta ki függetlenségét. Még ugyanebben az évben átmenetileg kisebb konfliktus alakult ki Ukrajna és Oroszország között a Krím félsziget hovatartozásáról.⁹ Ukrajna nukleáris arzenált örökölt az egykori Szovjetuniótól, de lemondott az atomfegyverekről.¹⁰ 1994. január 14-én Bill Clinton amerikai, Borisz Jelcin orosz és Leonyid Kravcsuk ukrán elnök háromoldalú megállapodást kötött Ukrajna nukleáris fegyvereinek leszereléséről.¹¹ 1994. december 5-én az ország csatlakozott az atomsorompó-szerződéshez (Treaty on the Non-proliferation of Nuclear Weapons, NPT).

2004-ben Leonyid Kucsma államfő harmadszor már nem jelölthette magát, így nem indult az elnökválasztásokon. Az oroszbarát szavazók által támogatott Viktor Janukovics minimális többséggel győzött a Nyugat-barát Viktor Juscsenko előtt. Az ellenzék azonban az eredményt nem akarta elfogadni, ezért tiltakozásul *2004 novemberében kitört az úgynevezett „narancsos forradalom”*. Az ellenállásnak köszönhetően 2005-ben a nyugati orientáltságú Juscsenko lett az ország államfője. Az öt évvel későbbi elnökválasztást (2010 februárjában) azonban meggyőző többséggel az oroszbarát Janukovics nyerte Julija Timosenko miniszterelnökkel, a „narancsos forradalom” egyik kulcsszereplőjével szemben. Janukovics 2014 februárjában az ellenzéki tüntetők erőszakos tiltakozásainak hatására távozott a hatalomból, és ismét az európai irányvonal vált erősebbé az országban.

Ukrajna euroatlanti közeledése már az 1990-es évek elején megkezdődött, ugyanis az ukrán vezetés különleges kapcsolatokat alakított ki a NATO-val. Az ország viszonylag korán, 1994. február 8-án csatlakozott a NATO PFP-programjához.¹² Azért kapott kiemelt figyelmet, mert atomfegyverekkel rendelkezett, illetve méreteit tekintve ma is meghatározó állam Európában.¹³ 1997-ben megalakult a NATO–Ukrajna Bizottság, amely megfelelő konzultációs fórumot és mechanizmust jelentett a szövetséggel folytatott politikai párbeszéd és együttműködés megvalósítására. Időközben Ukrajna a NATO által vezetett műveleteknek is aktív hozzájáruló tagja lett.¹⁴ Juscsenko elnök kiemelten támogatta a NATO–ukrán kapcsolatok bővítését, sőt a NATO-tagság elérését is, de az akkori ellenzék – élén az oroszbarát Janukovicsal – erélyesen ellenezte azt. A 2010 elején hatalomra került Janukovics még az év júliusában aláírta azt a törvényt, amelyben deklarálták Ukrajna el nem kötelezett státusát, és kizárták NATO-tagságát, de a szövetséggel folytatott együttműködést nem.¹⁵

A NATO és Ukrajna közötti kooperáció tehát nem szakadt meg. A közös bizottság 2011. áprilisi ülésén a szövetség külügyminiszterei és Ukrajna képviselői deklarálták az együttműködés kiterjesztését. A felek 2012-ben folytatták az egyeztető tárgyalásokat a nemzetközi műveletekben történő közös részvételről és az ukrán haderőreform támogatásáról. Az el nem kötelezettség szellemében

⁹ A 2013-ban kezdődött ukrán válságnak is egyik kritikus kérdése volt a Krím félsziget hovatartozása. 2014. március 16-án a félszigeten – a ki-jevi kormány és a nyugati országok által törvénytelennek tartott – népszavazást rendeztek, amelyen az elsöprő többség az Oroszországhoz való csatlakozás mellett döntött. Két nappal később aláírták az orosz–krími államközi megállapodást a Krími Köztársaságnak és Szevasztopolnak az Oroszországi Föderációhoz történő csatlakozásáról.

¹⁰ Ukrajna a függetlenné válásakor a világ harmadik legnagyobb nukleáris arzenáljával rendelkezett. Ez magában foglalt körülbelül 1900 stratégiai atomrobbanófejet, 2500 harcászati atomfegyvert, 130 darab SS–19 és 46 darab SS–24 interkontinentális ballisztikus rakétát, 25 darab TU–95 és 19 darab TU–160 típusú stratégiai bombázó repülőgépet, illetve azok légi indítású irányítható rakétáit. Lásd: Nuclear Threat Initiative.

¹¹ *The US–Russia–Ukraine Trilateral Statement and Annex.*

¹² *Signatures of PFP Framework Document.*

¹³ *The World Factbook, Ukraine.*

¹⁴ *Relations with Ukraine.*

¹⁵ SPREHE 2010.

Viktor Janukovics elnök 2012 júniusában jóváhagyta Ukrajna új nemzeti biztonsági stratégiáját¹⁶ és katonai doktrínáját.¹⁷ Az euroatlanti integráció Oroszország tiltakozása miatt és Janukovics elnök politikájának köszönhetően megrekedt az elért szinten, és nem fejlődött tovább a taggá válás irányába. 2013 februárjában a NATO–Ukrajna Bizottság tagjai megállapodtak, hogy Ukrajna támogatja a szövetségnek a Szomália partjainál végrehajtott kalózkodás elleni fellépését, illetve folytatják a közös ki-képzéseket, gyakorlatokat, a leszerelő ukrán hivatásos katonák átképzését, valamint az ukrán katonai radioaktív szennyeződések semlegesítését.¹⁸

Ukrajna EU-közeledése a NATO-tagság kérdésénél tisztább képet mutat és szélesebb társadalmi bázison alapul. Ugyanakkor a csatlakozási szándék egyelőre nem haladta meg a deklarációk szintjét, a gyakorlati lépések terén pedig jelentős a lemaradás. Az ország „beragadt” az orosz és az európai uniós érdekszféra közé. Janukovics elnök a 2013. szeptemberi jaltai nemzetközi gazdasági konferencián határozottan kijelentette, hogy Ukrajna novemberben aláírja a társulási megállapodást az EU-val, mert ez a jól felfogott érdeke, de közben folytatja a dialógust Oroszországgal is.¹⁹ Ezzel az elnök egyértelművé tette az ukrán EU-integrációs külpolitikai elkötelezettséget. A dokumentumot a 2013 novemberében, Vilniusban megrendezett csúcstalálkozón tervezték aláírni, amelyet végül Viktor Janukovics az utolsó pillanatban megtagadott. Ez volt az ukrán tüntetések kiobbantásának közvetlen kiváltó oka, és felszínre hozta azokat a belső feszültségeket, amelyek elvezettek az egyre súlyosbodó válságig, majd a Krím félsziget elszakításához és a kelet-ukrajnai fegyveres konfliktusig. Az ukrán EU-társulási megállapodás politikai részének aláírására végül 2014. március 21-én került sor, akkor, amikor az ország már a polgárháború szélén állt. Ezzel a szimbolikus lépéssel az unió egyértelműen az ukrán kormány és lakosság támogatását juttatta kifejezésre.²⁰ Az orosz politikai vezetés azonban nem nézi jó szemmel Ukrajna EU-közeledését, és az orosz gazdaságtól – különösen az energiahordozók miatt – közismerten függő ukrán gazdaság összeomlását vizionálja, ha folytatódik a szerinte renitens ukrán magatartás.

A NATO–ukrán kapcsolatok hullámzásainak okát az ukrán belpolitikai helyzetben kell keresni. A földrajzilag is tetten érhető nyugati és keleti orientáció élesen megosztja az ország lakosságát, s ez az elmúlt évek elnök- és parlamenti választásainak eredményeiben is beigazolódott. Hol a Nyugatbarát, hol az Oroszország felé orientálódó erők győztek. A politikai dualizmus miatt az elmúlt két évtizedben nem volt koherens a kül- és katonapolitikai irányvonal az országban. Az EU-hoz fűződő viszony egységesebb képet mutatott az ukrainai pártok vélemény spektrumában, mintha Ukrajna a kivívott függetlenségét biztosítottabbnak vélné az EU-n belül, mint Oroszországgal szövetségben. Az EU egyre szorosabb kapcsolatok kialakítására törekszik Ukrajnával, de Oroszország ellenzi ezt. A kelet-ukrajnai szakadárak feltételezett támogatása miatt az EU gazdasági szankciókat vezetett be Oroszországgal szemben. A NATO szintén segíti Kijev közeledését, de jelenleg tiszteletben tartja az ukrán óvatosságot, illetve Oroszország vélt vagy valós fenyegettségérzését.

¹⁶ *National Security Strategy of Ukraine.*

¹⁷ Указ президента України №555/2015.

¹⁸ *Distinctive partnership between Ukraine and NATO.*

¹⁹ SOLDAK 2013.

²⁰ Az Európai Parlament 2014. szeptember 16-án ratifikálta az EU és Ukrajna közti társulási szerződést, amely a politikai társulásra és a szabad kereskedelemre is kiterjed.

3. Ukrajna nemzeti biztonsági stratégiája és katonai doktrínája

Az ukrán stratégiai dokumentumok rendszerint tükrözték a politikai kurzusokat. Leonyid Kucsma elnök 2004-es katonai doktrínáját és Viktor Juscsenko államfő 2007-es nemzeti biztonsági stratégiáját 2012-ben átdolgozták az oroszbarát Viktor Janukovics elnök által képviselt el nem kötelezettség szellemében. Június 8-án Janukovics ellenjegyezte az új nemzeti biztonsági stratégiát (*Ukrajna a változó világban*)²¹ és a katonai doktrínát.²² A dokumentumok legfőbb újdonsága a tömbön kívüliség egyértelmű deklarálása volt, amely azonban nem tudta megakadályozni a fegyveres konfliktus kialakulását. Miután elfogadásukra az oroszbarát elnök és kormányzat regnálása idején került sor, ezért azok nem számolhattak az orosz fegyveres agresszióval. A Janukovics elnök vezette Ukrajna szakított a NATO-hoz csatlakozás korábbi céljával. Ez minden bizonnyal orosz hatásra történt, ugyanis Oroszország nem engedi, hogy a szövetség az orosz határig tolja előre határait, és így az ukrainai orosz kisebbség is egy NATO-tagállamban éljen.

A 2014-es hatalomváltást követően ismét felmerült a stratégiai dokumentumok aktualizálásának igénye. A 2015-ben elfogadott nemzeti biztonsági stratégia és katonai doktrína megfogalmazása szerint a jelenlegi ukrán vezetés ismét úgy gondolja biztosítani országa szuverenitását és védelmét, hogy az EU-csatlakozást és a NATO-közeledést, titkon pedig a tagság elérését szorgalmazza.

Ukrajna Nemzeti Biztonsági és Védelmi Tanácsa 2015. május 6-án elfogadta az ország 2020-ig érvényben lévő nemzeti biztonsági stratégiáját.²³ A dokumentum fő tartalmi fejezetei a stratégia céljait, az Ukrajna nemzeti biztonságát jelenleg veszélyeztető fenyegetéseket, valamint Ukrajna nemzeti biztonsági politikájának prioritásait tárgyalják.

A bevezető rendelkezésekben a dokumentum kiemeli, hogy Ukrajna nemzeti biztonsági rendszere az állam függetlensége óta az univerzálisan elfogadott nemzetközi jogon alapul. A nem elég hatékony társadalmpolitikai és gazdasági modellek megakadályozták, hogy Ukrajna is valódi európai demokratikus állammá váljon. A többirányú külpolitikai irányultság ellenére az ország gazdasága, energiaellátása, védelmi ipara és információs társadalma észszerűtlenül Oroszország-függő maradt. A korrupció kikezdte a közigazgatást és annak működését. A 2014-es „méltóságforradalom” viszont újra megnyitotta a lehetőséget a közintézmények, a kormányzat, az állampolgárok, a nyilvánosság és az állam kapcsolatának konszolidálásához. Az ukrán politikai és gazdasági függőség konzerválása érdekében az Orosz Föderáció elfoglalta az Autonóm Krími Köztársaságot és Szevasztopolt, valamint Ukrajna ellen agresszorként lépett fel, és ezzel megsértette a nemzetközi jog, a kétoldalú megállapodások, a jó szomszédság és a partnerség alapelveit.

A radikálisan megváltozott belső és külső biztonsági környezetben Ukrajnának egy új nemzeti biztonsági modellre van szüksége, s ezt a jelenlegi dokumentum, Ukrajna nemzeti biztonsági stratégiája tárgyalja. Az ország a stratégiában megfogalmazott minden rendelkezésre álló eszközzel megvédi alkotmányos és jogszabályokban rögzített alapértékeit, függetlenségét, a területi integritást, az állam szuverenitását, a szabadságot, a demokráciát, az emberi jogokat, a jogállamiságot, a jólétet, a békét és a biztonságot.

²¹ *National Security Strategy of Ukraine*

²² *National Security Strategy of Ukraine*

²³ *National Security Strategy of Ukraine*

A stratégia legfőbb céljai a következők:

- az állami szuverenitást fenyegető tényezők hatásainak minimalizálása;
- Ukrajna nemzetközileg elismert határain belül a területi integritás helyreállításához szükséges feltételek megteremtése;
- Ukrajna európai jövőjének biztosítása az ország demokratikus, új gazdasági és humán fejlődése révén.

A célok eléréséhez az alábbiak szükségesek:

- az ukrán demokrácia erősítése hatékony védelmi és biztonsági szektor létrehozásával, amely elősegíti az ország társadalmpolitikai és gazdasági fejlődését;
- egy új globális külpolitikai álláspont kialakítása a nemzetközi biztonsági rendszer instabilitása tükrében.

Az Ukrajna nemzeti érdekeinek megvalósítása és védelme érdekében megfogalmazott nemzeti biztonságpolitikai prioritásokat a stratégia 2020-ig tervezi végrehajtani. A dokumentumot a biztonsági környezet változása és az ország képességeinek változása esetén felülvizsgálják.

Ukrajna nemzeti biztonságát jelenleg az alábbi fenyegetések veszélyeztetik:

- a területi integritás megsértése,
- az Orosz Föderáció katonai jelenléte a Krím félszigeten és Kelet-Ukrajnában, illetve fegyveres erőösszpontosítása az ukrán határ mentén,
- az Orosz Föderáció hibrid háborúja Ukrajna ellen,
- Ukrajna hatékony külső biztonsági garanciáinak hiánya,
- a terrorizmus és a szeparatizmus,
- a korrupció és a nem hatékony közigazgatási rendszer,
- Ukrajna nemzeti biztonsági rendszerének eredménytelensége, a gazdasági válság és a lakosság életszínvonalának csökkenése,
- az energiabiztonsági kihívások, az információs, valamint a mesterséges és környezeti fenyegetések.

Oroszország átmenetileg elfoglalta Ukrajna bizonyos területeit – az Autonóm Krími Köztársaságot és Szevasztopol városát –, valamint ellenőrzése alatt tartja a szeparatistákat, illetve a terrorista csoportokat Donyeck és Luhanszk megyében. Mindez aláássa Ukrajna politikai, gazdasági és társadalmi stabilitását, ami jelentős emberi áldozatokkal, menekültek ezreivel, az emberi jogok megsértésével és a szabadság korlátozásával jár együtt. Az orosz katonai erők kelet-ukrajnai szeparatisták közötti állomásoztatása, a helyzet felderítő és szabotázcélokra történő kihasználása, az orosz katonák jelenléte Fehéroroszországban és a Dnyeszter-melléki területen,²⁴ valamint a balti- és fekete-tengeri térség militarizálása különösen bonyolulttá teszi a katonapolitikai helyzetet Ukrajna határai mentén.

Oroszország politikai, gazdasági, energetikai, információs és katonai eszközöket alkalmaz annak érdekében, hogy megakadályozza Ukrajna európai integrációját, illetve előidézze az állam bukását. Ukrajna a 2010-ben meghirdetett, tömbön kívüli politikája miatt nem számíthat külső segítségre, így kénytelen nemzeti biztonsági és védelmi igényeit maga szavatolni. Az ENSZ és az EBESZ deklarált alapelvei sem tudták megóvni Ukrajnát az orosz agressziótól.

Az orosz területfoglalás termékeny alapot teremtett a terrorista műveleteknek és a szeparatista mozgalmaknak. Az Oroszország által kiképzett és felszerelt terrorista csoportok tevékenysége könnyen átterjedhet további ukrain területekre, s ez növekvő veszélyt jelent az állam biztonságára nézve. A széles körben elterjedt korrupció oda vezetett, hogy a hatóságok működése társasági vagy egyéni,

²⁴ 1990 szeptemberében orosz segítséggel népszavazással, majd egy Moldovával folytatott rövid háborút követően, 1992 júliusában Dnyeszter Menti Köztársaság néven függetlenné vált, de a nemzetközi közösség nem ismerte el az önállóságát. Félmilliós lakosságának kb. 32 százaléka moldáv, 30 százaléka orosz és 28 százaléka ukrán nemzetiségű. A köztársaság Oroszországhoz közeledik, és ugyan jelenleg Moldova része, utóbbinak nincsen fölötte fennhatósága. Lásd: ANDREI 2015.

néhány esetben pedig külföldi érdekeknek lett alárendelve. Ez a környezet bátorítja és növeli a bűnözést, köztük a határokon átnyúló szervezett bűnözői körök tevékenységét is.

Az ukrán nemzeti biztonsági rendszer nem volt felkészülve arra, hogy ellen tudjon állni az orosz fegyveres agresszióknak. A biztonsági és katonai erők nem felelnek meg a követelményeknek, és nem alkalmasak arra, hogy kezelni tudják a katonai kihívásokat, illetve megvédjék az állam nemzeti biztonsági érdekeit, szuverenitását és területi integritását.

Ukrajna oligarchikus gazdasági fejlődése, a közpénzek magánzsebbe vándorlását segítő és eltorzult gazdaságpolitika, valamint a nemzetgazdaság külföldi piacoknak való kitettsége együtt idézték elő a mély gazdasági válságot. A munkanélküliség, a szegénység és a szociális igazságtalanság tiltakozást vált ki a társadalomban, s ezt belső és külső erők egyaránt kihasználhatják destabilizációs célzattal. Az Ukrajna területén folyó fegyveres konfliktus veszélyezteti a gazdasági biztonságot, a fejlődés beindítását, illetve a külföldi befektetők bizalmát. Ukrajna energiafüggőségét Oroszország saját politikai érdekérvényesítésére használja. Az orosz katonai agresszió rombolja az ukrán energiaforrások infrastruktúráját is, s ez zavart okoz a gazdaság és a lakosság ellátásában. Az energiaszektor problémái nem teszik versenyképpé az ukrán termékeket nemzetközi szinten, ami gazdasági károkat, illetve nemzeti biztonsági kockázatokat is magában rejt.

Az orosz hírközlő csatornák által folytatott ukránellenes információs hadviselés komoly fenyegetést jelent Ukrajna nemzeti érdekeinek védelmére nézve. A háború és az erőszak propagálása növeli az ukrán és az orosz emberek közötti ellentéteket, és nem segíti elő a jószomszédi kapcsolatok helyreállítását. Ukrajna nem rendelkezik megfelelő mechanizmusokkal az ipari és természeti katasztrófák elkerülésére, illetve az esetleges káros következmények kezelésére. Ezenkívül a kelet-ukrajnai fegyveres harcok is negatív hatással vannak a környezeti biztonságra.

Ukrajna *nemzeti biztonsági politikájának prioritásai a következők:*

- a közigazgatási rendszer reformja;
- hatékony biztonsági és védelmi szektor kialakítása (professzionizáció és demokratikus civil kontroll);
- az ország védelmi képességeinek növelése (a mozgósítás reformja, aktív nemzetközi együttműködés, a védelmi ipar fejlesztése, a katonai és hazafias nevelés, a haderő és főként a különleges erők reformja és modernizációja);
- a rendőri erők, a különleges és nemzetbiztonsági szervezetek reformja;
- az állam területi integritásának helyreállítása;
- EU-integráció (2020-ig megteremteni Ukrajna csatlakozásának feltételeit);
- a nemzeti biztonsági garanciák hatékony rendszerének kialakítása (önálló és szövetségi megoldások);
- megkülönböztetett partnerség a NATO-val (a szövetségi elvek és szabványok átvétele, részvétel a NATO vezette béketámogató missziókban, továbbá annak elősegítése, hogy az ukrán biztonsági és védelmi szektor 2020-ig elérje a teljes kompatibilitást a NATO-szövetségességekkel).

Ukrajna *külpolitikai prioritásai az alábbi témakörök képezik:*

- stratégiai partnerség az Egyesült Államokkal;
- stratégiai partnerség Lengyelországgal;
- kiemelt partnerség az Egyesült Királysággal, Kanadával, Ausztráliával, Japánnal, Észtországgal, Lettországgal, Litvániával, Svédországgal, Romániával, Szlovákiával és Moldovával;
- partnerség Németországgal és Franciaországgal (a jövőbeni stratégiai partnerség reményében);
- kapcsolatok az Orosz Föderációval (az orosz agresszió tönkretette a stratégiai partnerséget, de Ukrajna kész tárgyalni Oroszországgal, ha az visszavonja csapatait, és kompenzálja a veszteségeket);
- együttműködés Közép- és Kelet-Európában (Visegrádi négyek, balti államok);
- együttműködés a Fekete-tenger térségében (Törökország, Grúzia stb.);

- együttműködés az egykori szovjet utódállamokkal (Független Államok Közössége);
- globális és regionális befolyási központokkal kiépíteni és fejleszteni a prospektív partnerséget;
- multilaterális együttműködési fórum (ENSZ, EBESZ, Európa Tanács);
- új minőségű gazdasági növekedés és az európai életszínvonal elérése;
- energiabiztonsági politika (a külföldi kitétség csökkentése);
- információbiztonsági politika (külföldi propaganda megakadályozása, kiberbiztonsági intézkedések);
- környezetvédelmi és technológiabiztonsági politika.

A stratégia záró rendelkezéseiben hangsúlyosan szerepel, hogy megvalósításának koordinációja és kontrollja az ukrán elnök, illetve a Nemzeti Biztonsági és Védelmi Tanács hatáskörébe tartozik. Utóbbi felügyeli a stratégia végrehajtását, és évente jelentést készít Ukrajna nemzeti biztonsági helyzetéről. Ehhez a tudományos és metodológiai támogatást a Nemzeti Stratégiai Tanulmányok Intézet biztosítja.

Petro Porosenko elnök 2015. szeptember 24-én kihirdette Ukrajna új katonai doktrínáját.²⁵ A dokumentum szerint az ország jelenleg akut katonai fenyegetésnek van kitéve, amelyet az orosz fegyveres agresszió, a Krím félsziget átmeneti elfoglalása, valamint a Donyeck és Luhanszk megyében folyó fegyveres harc váltott ki. Ukrajna biztonságát potenciálisan fenyegeti az orosz katonai erőösszpontosítás az államhatár mentén, a harcászati atomfegyverek Krím félszigetre telepítése, az átmenetileg elfoglalt ukrán területek militarizálódása, az orosz haderő jelenléte a Dnyeszter-melléki térségben, valamint az orosz különleges erők Ukrajna belső helyzetének destabilizálására irányuló felderítő és felforgató tevékenységeinek fokozódása. Szintén fenyegetést jelent az ukrainai illegális fegyveres csoportok tevékenysége, amelynek célja, hogy megingassák az ország társadalmi és politikai helyzetét, megfélemlítsék a polgárokat, elnyomják ellenálló törekvéseiket, valamint megzavarják a hatóságok, az ipar (a gazdaság) és az infrastruktúra működését.

A stratégia megnevezi azokat a katonai kihívásokat, amelyek Ukrajnával szemben katonai erő alkalmazásához vezethetnek. Az első közülük Oroszország beavatkozása Ukrajna belügyeibe, hogy eltérítse az országot az európai útról, illetve elfordítsa az ukrán polgárokat az Ukrajna részvételével kialakuló kollektív biztonsági rendszertől. A katonai doktrína felvázolja azokat a scénáriókat, amelyek veszélyeztethetik Ukrajna katonai biztonságát. *A legsúlyosabb eshetőség, hogy Oroszország katonai támadást indít Ukrajna ellen, határozott katonapolitikai célokkal.*

A dokumentum szerint az ukrán katonapolitika legfőbb vezérelve, hogy Ukrajna baráti kapcsolatok fenntartására törekszik a világ összes államával, a nemzetközi megállapodások által deklarált egyenlőség, a belpolitikai kérdésekbe történő be nem avatkozás, az egymás függetlenségének, szuverenitásának és területi integritásának kölcsönös tiszteletben tartása jelentette alapelvek elfogadása mellett. A doktrína kijelenti, hogy jelen helyzetben az egyik legfőbb cél az EU- és a NATO-tagsághoz szükséges mértékben végrehajtani a nemzeti biztonsági rendszer átfogó reformját, amely segít megteremteni a feltételeket az ország szuverenitásának és területi integritásának helyreállításához; emellett pedig létrehozni egy hatékony biztonsági és védelmi szektort, amely a nemzetvédelem bőséges kapacitásával lehetővé teszi a fegyveres agresszió elhárítását. A másik cél az Ukrán Fegyveres Erők fejlesztése a nyugati szabványok szerint, illetve a NATO erőivel az interoperabilitás megteremtése.

A korábbi stratégiai dokumentumokban deklarált semleges státus azt követelte volna, hogy az ukrán haderőt folyamatosan fejlesszék a törvényileg megszabott országvédelmi feladatok önálló, szövetségesek nélküli ellátása érdekében. Ehhez azonban pénzügyi többletforrásokra lett volna szükség, ezek azonban a rossz gazdasági helyzet miatt nem álltak rendelkezésre. Miután bebizonyosodott, hogy az addigi gyakorlat nem volt megfelelő, hiszen Ukrajna – el nem ismertén ugyan – területet veszített, és keleti megyéiben fegyveres konfliktus alakult ki, a stratégiai elképzeléseket is újra kellett gondolni. A jelenlegi ukrán vezetés az új helyzet szellemében kénytelen volt aktualizálni a stratégiát, illetve a doktrínát, és ismét a nyugati értékrend irányába fordulni a saját védelem érdekében.

²⁵ President approved new edition of Military Doctrine of Ukraine.

Az elmúlt két évtizedre visszatekintve Ukrajna biztonság- és védelempolitikai helyzete, illetve részben *politikája is ellentmondásos volt*, ami az időről időre változó szellemű dokumentumokból is kiolvasható. *Az EU és Oroszország között található ütközőállam társadalompolitikailag megosztott lakossága a nyugati és a keleti érdekszféra és értékrend között ide-oda sodródott*. Az egyelőre tömbön kívüli, semleges állam Oroszország ellenében is közeledne a NATO-hoz, amit a PFP keretein belül²⁶ már régóta meg is tesz. Az euroatlanti csatlakozásnál hosszabb távon elérhetőbbnek tűnik a nemzeti biztonsági stratégiában is deklarált EU-tagság. A keleti, oroszajkú kisebbség és az energiafüggőség miatt Ukrajna a jövőben ismét kénytelen lesz rendezni kapcsolatait Oroszországgal, de a jelenlegi konfliktusos helyzet ezt akadályozza. Ukrajna választút előtt áll: vagy végleg a nyugati értékrend felé fordul, és vállalja a konfrontációt Oroszországgal, vagy megpróbál az EU, illetve a NATO és Oroszország között az egyenlő mértékű közeledés és távolságtartás elve szerint tovább egyensúlyozni, ami viszont eddig sem sikerült.

²⁶ Bár 1994-ben Oroszország is csatlakozott a PFP-hez, a két ország aktivitása és célja a szervezetben lényegesen különbözött egymástól.

4. Ukrajna fegyveres erői

Ukrajna 1991-es függetlenné válásával Európa egyik legerősebb (akkor mintegy 780 000 fős) hadereje jött létre atomfegyverekkel és stratégiai hordozóeszközökkel. Az ország 1994-ben csatlakozott az Atomsorompó Szerződéshez,²⁷ lemondott nukleáris fegyvereiről, és 1996. június 1-je óta nem állomásoztat a területén atomfegyvereket.

A nemzeti biztonsági és védelmi irányítás feladatait az államfő, a haderő legfelsőbb parancsnoka és a Nemzeti Biztonsági és Védelmi Tanács látja el. A parlament határozza meg a nemzeti biztonsági és védelmi politikát, a haderő felépítését, méretét, költségvetését és működését. A tanács koordinálja a végrehajtó szervezetek munkáját.²⁸

Az ukrán fegyveres erők 2006–2011 közötti fejlesztésének állami programja (55,5 milliárd ukrán hrivnya²⁹ költségvetéssel) 2011-ben befejeződött. A projekt lehetővé tette a haderő struktúrájának átalakítását, a létszám csökkentését (245 000-ről 192 000-re), a gyorsreagálású hadtest megalakításának megkezdését. Megtörtént a fegyverzet és a hadfelszerelések részbeni modernizációja, a katonai oktatási, személyügyi és egészségügyi rendszer megreformálása, valamint a nemzetközi katonai együttműködés bővítése. A fejlesztési időszakban több mint 23 000 katona vett részt 43 hazai és 52 külföldi nemzetközi gyakorlaton, illetve közel 6000 katona teljesített szolgálatot 13 béketámogató misszióban, 11 országban. Az átszervezés végrehajtása során figyelembe vették, hogy az ukrán törvényhozás 2010 júliusában törvényben deklarálta az ország el nem kötelezettségét (tömbön kívüliség), s ez egyúttal a NATO-tagság elvetését is jelentette.³⁰ Utóbbi azóta megváltozott.

Ukrajna hadereje – mérete alapján – Európában a jelentősebbek közé tartozik, de felkészültsége és felfegyverzettsége elmarad mögöttük. Az ország fegyveres erőit *három klasszikus haderőnem* alkotja: a szárazföldi csapatok, a légiere és a haditengerészet – mindegyik önálló parancsnoksággal is rendelkezik. A nagy mozgékonyaságú (gyorsreagálású) deszantcsapatokat 2013-ban kivonták az alakulatok alárendeltségéből, majd önálló parancsnokság felügyelete alá helyezték. A haderő feltöltése hivatásos, szerződéses és kötelező sorkatonai szolgálatukat ellátó katonákkal történik.

Az ukrán védelmi minisztérium és a vezérkar minden évben összeállítja a *Fehér könyv* című kiadványt, hogy tájékoztassa a közvéleményt az ország védelempolitikai elképzeléseiről és Ukrajna fegyveres erőinek aktuális helyzetéről. A 2014 elején készült *Fehér könyv 2013*³¹ szerint az év legfőbb feladata az volt, hogy optimalizálják a haderő struktúráját és vezetési rendszerét, valamint biztosítsák a szükséges jogi és pénzügyi háttérrel a haderő modernizációjához.

Az ukrán haderő 2014 elején, a „majdani forradalom” okozta belpolitikai káoszban felkészületlen volt, váratlanul érte a Krim félsziget orosz bekebelezése, így nem volt képes megvédeni az ország szuverenitását és területi integritását. Ráadásul a kelet-ukrajnai szeparatistákkal és orosz támogatóikkal szemben sem volt képes eredményesen fellépni. A fegyveres konfliktus kirobbanásakor Ukrajna közel 130 000 aktív katonával, több mint 1000 harckocsival, 370 harci repülőgéppel és helikopterrel, valamint közel 2000 tüzérségi eszközzel rendelkezett. A haderő folyamatosan alulfinanszírozott volt, és éppen a sorkatonaság megszüntetése, a professzionális haderő irányába történő átmenet állapotában volt. Szárazföldi csapatainak bevethető létszáma mintegy 80 000 főt tett ki, 775 harckocsival,

²⁷ Treaty on the Non-proliferation of Nuclear Weapons.

²⁸ White Book 2014, The Armed Forces of Ukraine.

²⁹ Az ukrán hrivnya árfolyama kb. 13 forint.

³⁰ White Book 2011. Armed Forces of Ukraine

³¹ Біла книга 2013 – Збройні Сили України.

51 helikopterrel, 1000 tüzérségi eszközzel és 2280 páncélozott szállító harcjárművel. A haderő többsége ugyanakkor a szovjet időket idézve a nyugat-ukrajnai területen állomásozott, és mindössze 6000 ukrán katona volt ténylegesen gyorsan bevethető. Mindez annak volt az eredménye, hogy a politikai vezetés korábban nem számolt külső fegyveres agresszióval, ezért a védelmi kiadásokat évek óta a belső biztonsági erőkhez csoportosították át, így a védelmi büdzsé a GDP-nek mindössze 1 százaléka körül volt.

A kelet-ukrajnai szeparatisták megerősödését magyarázza, hogy rendszerint a reguláris erőtől zsákmányoltak, esetleg kaptak fegyvereket, illetve az orosz katonák is támogatták őket. A kijevi vezetés ugyan mozgósította a reguláris erőket, de azok nem bizonyultak elegendőnek. Önkéntesekből irreguláris milícia típusú, különleges rendeltetésű rendőri és nemzeti gárdista zászlóaljokat hoztak létre, amelyeket gazdag ukrán oligarchák vagy nacionalista szervezetek dotálnak jelenleg is. A zászlóaljakat először területvédelemre szánták, de később Kelet-Ukrajnába küldték a felkelők ellen harcolni. 2014 júliusában és augusztusának elején az ukrán kormányerők hiába szorították vissza a felkelőket, az oroszok haditechnikai eszközökkel és önkéntesekkel támogatást nyújtva nem engedték a szakadárak bukását. A politikai megoldást sürgető, 2014. szeptemberi minszki tűzszüneti megállapodás pedig nem volt képes megakadályozni a harcok folytatását.

Az ukrán értékelés szerint 2014 márciusában mindent megtettek az ország szuverenitásának megőrzése érdekében: készségbe helyezték a haderőt és részleges mozgósítást rendeltek el, különleges jogrend lépett életbe, terrorellenes művelet kezdődött Donyeck és Luhanszk megyében az illegális fegyveres csoportok ellen. 110 000 főt hívtak be katonai szolgálatra. 2014. május és szeptember között az ukrán katonai és biztonsági erők 40 műveletben 100 települést felszabadítottak, miközben 1373 katona életét vesztette, 5419 megsebesült, mintegy 300 eltűnt, 800 pedig fogságba esett. A kiképzetlenség miatt kezdetben a katonák 30 százaléka visszautasította a szolgálatot, később ez az arány 1 százalékra csökkent.³²

2013-ban a védelmi tárca költségvetése 15,16 milliárd hrivnya (a GDP 0,96 százaléka) volt. Ezt összehasonlítva a 2012-es védelmi költségvetéssel (14,76 milliárd hrivnya), nominálértékben alig, csak 2,6 százalékkal nőtt, így a védelmi képességek minimális fenntartását sem biztosította.³³ Az ukrán haderő tehát hátrányos anyagi helyzetben nézett szembe az említett krími és kelet-ukrajnai fegyveres konfliktusokkal.

2014-ben a védelmi költségvetés az év közbeni emeléseknek köszönhetően közel 27,35 milliárd hrivnya lett, ez a GDP 1,79 százalékának felelt meg. Az összeg 81,5 százalékát személyi kiadásokra és fenntartásra, 14,5 százalékát haditechnikai fejlesztésekre, 4 százalékát pedig kiképzési célokra költötték. A 27 346,3 millió hrivnyából 13 677,5 milliót az általános, 11 918,2 milliót a tartalék és 1597,3 milliót a speciális alapból, míg 153,3 milliót adományokból biztosítottak. Ezenkívül a haderő 390,9 millió hrivnya értékben kapott természetbeni adományokat, főként fegyvereket és hadfelszereléseket, de gyógyszereket is.³⁴

Az ország vezetése a kialakult válság- és konfliktushelyzetben kénytelen több pénzt költeni az ország katonai védelmére,³⁵ s ez a 2015-ös védelmi költségvetés összegében (mintegy 44,6 milliárd hrivnya, az előző évi 1,6-szorosa és a GDP mintegy 3 százaléka) is tükröződik. A védelmi büdzséből 2015-ben 28,7 milliárd hrivnya jutott személyi kiadásokra és fenntartásra, 14 milliárd haditechnikai fejlesztésekre és beszerzésekre, 1,9 milliárd pedig kiképzési célokra. A következő években további tízmilliárdokat kívánnak fordítani a haderő fejlesztésére. A kormány 2014. december 11-én elfogadott, a 2015–2020 közötti időszakra szóló akcióterve alapján 2020-ra a védelmi költségvetésnek el kell érnie a GDP 5 százalékát, a haderőnek pedig át kell vennie a NATO katonai szabványait. Az akcióterv szerint a jövőben a tömbön kívüli státus megtartása helyett a NATO-tagság elérésére kell törekedni.³⁶

³² *White Book 2014. The Armed Forces of Ukraine*, 9–10.

³³ Біла книга 2013. Збройні Сили України, 5.

³⁴ Виконання Міністерством оборони України державного бюджету.

³⁵ A kelet-ukrajnai terrorellenes küzdelem költsége: 100 millió hrivnya/nap.

³⁶ Виконання Міністерством оборони України державного бюджету.

A válság előtti években az ukrán haderő létszáma folyamatosan csökkent: 2011 végén 192 000, 2012 decemberében 184 000, majd 2013 végén 165 500 fő volt a létszám (120 900 katona és 44 600 polgári alkalmazott). Rajtuk kívül 2013-ban 2400 tartalékos katona kapott kiképzést.³⁷ *2013 októberében megszüntették a sorkötelezettséget, de a fegyveres konfliktus miatt 2014 májusától ismét bevezették, és részleges mozgósítást is elrendeltek.* A nőknek nem kötelező, de önkéntesen vállalható a katonai szolgálat. A haderő létszáma a biztonsági fenyegetés miatti toborzás révén jelentősen, több tízezer fővel megnőtt, és a védelmi miniszter utasítására a 37 önkéntes területvédelmi zászlóalj (számuk folyamatosan nő) 2014 novemberében az előtte nyolc hónappal megalakult Nemzeti Gárda alárendeltségébe került.³⁸

A haderő létszáma 2014 végén 250 000 fő (köztük 204 000 katona) volt. 2013-hoz képest 84 500 fővel nőtt a személyi állomány, 72 000 sorállományú katona lépett be a seregbe. Az alakulatok mintegy 40 százaléka harcoló, a többi támogató. Az átszervezés segítette növelni a harcászati képességet és kiképzettséget, s ez hozzájárult a kelet-ukrajnai szakadárak elleni művelet hatékonyabb végrehajtásához.³⁹

A szárazföldi erőknél és a légierőnél a sorkatonai szolgálat időtartama 18 hónap, míg a haditengerészetnél két év. Az aktív állomány szükség esetén egymillió tartalékos mozgósításával kiegészíthető. Az elmúlt években az ukrán haderő ambiciózus reformterveit az alulfinanszírozottság rendszerint keresztülhúzta. A haderő a nehézségek miatt csak korlátozott területvédelmi feladatok ellátására képes. A 2006–2011-es katonai programokra nem volt elegendő pénz, s ez a haderő különböző területein egyaránt érezhető volt. A szovjet érából megmaradt haditechnikai eszközök jelentős részét le kellene cserélni, köztük különösen a föld–levegő rakétákat. Megvan a szándék a csapatok légi mozgékonyságának javítására, ugyanakkor a légierő eszközeinek hadrafoghatósága alacsony szintű, többek között a kevés repült óraszám miatt is. A költségvetési problémák a haditengerészeti erőket is sújtják, az új korvettosztállyal történő felszerelésük programja lassan halad. Az egy Foxtrott osztályú tengeralattjáró már több mint egy évtizede inaktív, de megpróbálják ismét hadra fogható állapotba hozni. A haderő a nehézségek ellenére részt vesz hazai és nemzetközi gyakorlatokon, és az ENSZ-missziókba is küld katonákat.⁴⁰

2014-ben a haderő elsődleges feladata a kelet-ukrajnai szakadárak elleni harc (Anti-Terrorist Operation, ATO) megszervezése és végrehajtása, a szervezeti strukturális változások folytatása, a kiképzés intenzitásának fokozása és a hadra foghatóság növelése, valamint a haditechnikai eszközök felújítása és újak beszerzése volt. Szükségessé vált a tömbön kívüliség politikájának feladása, új törvények és jogszabályok alkotása, mindezzel összhangban pedig a stratégiai dokumentumok felülvizsgálata.⁴¹

Az ukrán haderő 2014-es mozgósításának nehézségei is bizonyították, hogy az elmúlt évek alulfinanszírozottsága és a nem megfelelő kiképzettség miatt a haderő nem tudja ellátni országvédelmi feladatait. A szárazföldi és a légierő alakulatainak csak töredéke volt hadra fogható; amelyek igen, azok a kelet-ukrajnai műveletekben harcoltak a szakadárak ellen a 2014-ben megalakult Nemzeti Gárda és az önkéntes milíciák tagjaival együtt. A konfliktus kikényszerítette a védelmi költségvetés jelentős növelését, illetve a hadiipari kapacitások (haditechnikai eszközök felújítása és gyártása) újraélesztését.⁴²

A 2006–2011 közötti haderőfejlesztési programban az érintettek *nagy hangsúlyt fektettek a vezetés és irányítás (command and control) rendszerének átalakítására.* A később, 2013-ban és 2014-ben végrehajtott átszervezéseknek köszönhetően 2014 végén az alábbi négy szinten valósult meg a vezetés:

- hadászati (stratégiai) szint: Védelmi Minisztérium, vezérkar, főparancsnokságok;
- műveleti-stratégiai szint: haderőnemi parancsnokságok, Gyorsreagálási Csapatok Parancsnoksága;

³⁷ Біла книга 2013. Збройні Сили України, 66.

³⁸ Полтораки: добровольческие батальоны будут подчиняться украинской.

³⁹ *White Book 2014. The Armed Forces of Ukraine*, 20, 39.

⁴⁰ *The Military Balance 2013*, 239.

⁴¹ *White Book 2014. The Armed Forces of Ukraine*, 7–8.

⁴² *The Military Balance 2015*, 200.

- műveleti szint: Északi és Déli Műveleti Parancsnokság, 8. Hadtestparancsnokság, légi parancsnokságok (Nyugati, Központi, Déli);
- harcászati szint: harccsoportok, dandárok, ezredek, bázisok, raktárak, fegyverraktárak stb. parancsnokságai.⁴³

A 2013-as strukturális átalakítás hadászati szinten elsősorban a Gyorsreagálású Csapatok Parancsnokságának létrehozását eredményezte. Műveleti szinten azonban több módosítás is történt. A szárazföldi csapatoknál megszűnt az Északi Területi Igazgatóság, és a 6., illetve a 13. hadtestek át-szervezésével megalakultak az Északi és a Déli Műveleti Parancsnokságok, míg a 8. hadtest önálló maradt. A légierő parancsnokságának alárendeltségébe helyezték a Nyugati, a Központi és a Déli Légi Parancsnokság alakulatait. Megszüntették a Haditengerészeti Műveleti Központot.⁴⁴

Az ukrán fegyveres erők vezérkarának alárendeltjei: a Szárazföldi Csapatok Parancsnoksága, a Légierő-parancsnokság, a Haditengerészeti Parancsnokság, a Gyorsreagálású Csapatok Parancsnoksága, a Műveleti Támogató Főigazgatóság, a Fegyverzeti Támogató Főnökség, a Logisztikai Főnökség és a közvetlenek.⁴⁵

A Szárazföldi Csapatok Parancsnoksága (Kijev) alárendeltségébe tartozik az Északi és a Déli Műveleti Parancsnokság, a Nyugati és a Déli Műveleti Igazgatóság, a 8. hadtest, valamint a Hetman Petro Szahajdacsnij Szárazföldi Akadémia, az odesszai Katonai Akadémia, a kiképző központ, egy kiképzőezred és egyéb közvetlen alegységek.⁴⁶

Az Északi Műveleti Parancsnokság (volt 13. hadtest, Rivne) alárendeltjei: három gépesített lövész-dandár, egy hegyi dandár, egy rakétadandár, egy tüzérdandár, egy repülőezred, egy rakéta-sorozatvető ezred, egy elnöki ezred és egyéb közvetlenek. A Déli Műveleti Parancsnokság (volt 6. hadtest, Dnyipropetrovszk) alárendeltjei: három gépesített lövészdandár, egy hegyi dandár, egy harcoksidandár, egy tüzérdandár, egy repülődandár, egy rakéta-sorozatvető ezred, egy légvédelmi rakétaezred és egyéb alegységek. A 8. hadtest (Zsitomir) alárendeltjei: két gépesített lövészdandár, egy harcoksidandár, egy tüzérdandár, egy repülődandár, egy rakéta-sorozatvető ezred, egy légvédelmi rakétaezred és egyéb közvetlenek.⁴⁷ A Szárazföldi Erők létszáma 2013-ban 49 100 fő volt, haditechnikai eszközei közé 683 harcokosi, 1965 páncélozott szállító harcjármű, 72 harci helikopter és 379 db 100 mm feletti űrméretű tüzérségi eszköz tartozott.⁴⁸

A *Military Balance 2015* adatai szerint a szárazföldi csapatoknál rendszeresített főbb haditechnikai eszközök:

- 700 T–64BV/BM harcokosi (10 T–84 Oplot, 165 T–80, 600 T–72, 650 T–64 és 20 T–55 típusú harcokosit zároltak);⁴⁹
- 450 páncélozott felderítő harcjármű (BRDM–2);
- 1249 páncélozott gyalogsági harcjármű (15 BMD–1, 15 BMD–2, 200 BMP–1, 900 BMP–2, 4 BMP–3, 115 BRM–1K);⁵⁰
- 375 páncélozott személyszállító harcjármű (15 BTR–D, 10 BTR–4, 5 BTR–60, 235 BTR–70, 110 BTR–80);⁵¹
- 1613 tüzérségi eszköz (528 önjáró löveg, ebből 240 122 mm-es 2Sz1 Gvozgyika, 288 152 mm-es (35 2Sz19 Mszta, 235 2Sz3 Akacija és 18 2Sz5 Giacint), valamint 90 203 mm-es 2Sz7 Pion zárólva;

⁴³ *White Book 2014. The Armed Forces of Ukraine*, 17.

⁴⁴ Біла книга 2013. Збройні Сили України, 9–10.

⁴⁵ *White Book 2014. The Armed Forces of Ukraine*, 74–76.

⁴⁶ *White Book 2014. The Armed Forces of Ukraine*, 75.

⁴⁷ *White Book 2014. The Armed Forces of Ukraine*, 75.

⁴⁸ Біла книга 2013. Збройні Сили України, 67.

⁴⁹ A harcokosik száma 2012-ben még 2988 volt, tehát a rendszerben tartott állomány alig negyedére csökkent.

⁵⁰ A harcjárművek száma 2013-ban még 3028 volt.

⁵¹ Számuk egy év alatt negyedével csökkent.

- 515 vontatott löveg (75 122 mm-es D–30; 440 152 mm-es, ebből 180 2A36, 130 2A65 és 130 D–20);
- 348 rakéta-sorozatvető: 203 122 mm-es, ebből 18 9P138 és 185 BM–21 Grad, 70 220 mm-es 9P140 Uragan, 75 300 mm-es 9A52 Szmercs;
- 220 120 mm-es aknavető (210 2S12 és 40 PM–38);
- páncéltörő eszközök (9K111 Fagot [AT–4 Spigot], 9K113 Konkursz [AT–5 Spandrel] és 9K114 Sturm [AT–6 Spiral]);
- 100 mm-es páncéltörő ágyúk (körülbelül 500 MT–12/T–12).

A szárazföldi erők repülő- és légvédelmi komponensének eszközei:

- 134 Mi–24 Hind harci helikopter;
- 30 közepes Mi–8 Hip szállítóhelikopter;
- önjáró légvédelmi rakétakomplexumok: 9K35 Sztrela–10 (SA–13 Gopher; 9K33 Osa SA–8 Gecko; S–300 V (SA–12 Gladiator) zárólva;
- körülbelül 470 légvédelmi ágyú (néhány önjáró ZU–23–2 23 mm-es;
- 70 önjáró 30 mm-es 2S6; közel 400 vontatott 57 mm-es S–60.

A szárazföldi csapatok föld–föld rakétái (összesen 212): 50 Luna–M/9K52 (FROG–7), 90 OTR–21/9K79 Tocska (SS–21 Scarab) és 72 R–11 (SS–1B Scud–B).⁵²

A Légierő-parancsnokság (Vinnyica) alárendeltje a Nyugati, a Központi és a Déli Légi Parancsnokság, az Ivan Kozsedub Légierő Egyetem (Harkov), a két harcászati repülődandár, a két szállítórepülő-dandár és a közvetlenek. A területi parancsnokságok állományában harcászati repülődandárok, légvédelmi rakétadandárok és -ezredek, valamint rádiótechnikai dandárok vannak.⁵³ A légi-erőnél 2013-ban 36 300 fő, valamint 160 harci, illetve 27 szállító repülőeszköz teljesített szolgálatot.⁵⁴

A légierő alakulatainál *a pilóták átlagos repült óraszámja 40 óra évente*. Az erőket és eszközöket négy vadászipülő-dandárba (MiG–29 Fulcrum és Szu–27 Flanker), két vadászbombázó-dandárba (Szu–24M Fencer és Szu–25 Frogfoot), két felderítőrepülő-századba (Szu–24MR Fencer-E), három szállítórepülő-dandárba (An–24, An–26, An–30, Il–76 és Tu–134), néhány kiképzőrepülő-századba (L–39 Albatros) és szintén néhány szállítóhelikopter-századba (Mi–8, Mi–9, PZL Mi–2 Hoplite) szervezték.⁵⁵

A *Military Balance 2015* adatai szerint az ukrán légierő az alábbi repülőeszközökkel rendelkezik (közülük összesen 202 hadra fogható):

- 116 vadászipülőgép (80 MiG–29 Fulcrum és 36 Szu–27 Flanker);
- 34 csapásmérő repülőgép (Szu–24 Fencer);
- 29 közvetlen támogató repülőgép (Szu–25 Frogfoot);
- 25 felderítő repülőgép (két An–30 Clank, 23 Szu–24MR Fencer-E);
- 43 szállító repülőgép, ebből 18 nehéz (Il–76 Candid) és 25 könnyű (három An–24 Coke, 20 An–26 Curl és két Tu–134 Crusty);
- 37 kiképző repülőgép (L–39 Albatros);
- 37 helikopter (négy Mi–9, 30 közepes szállító Mi–8 Hip és három könnyű szállító PZL Mi–2 Hoplite).

A légvédelmi erők eszközei: 250 Sz–300PSz (SA–10 Grumble) és 72 9K37 Buk–M1 (SA–11 Gadfly).⁵⁶ A repülőeszközökben az ukrán haderő jelentős veszteségeket szenvedett a 2014 tavaszán kirobbant kelet-ukrajnai fegyveres konfliktusban, emiatt a légierő képességei és hadra foghatósága tovább csökkent.

⁵² *The Military Balance 2015*, 200–201.

⁵³ *White Book 2014. The Armed Forces of Ukraine*, 75.

⁵⁴ Біла книга 2013. Збройні Сили України, 67.

⁵⁵ *The Military Balance 2015*, 201.

⁵⁶ *The Military Balance 2015*, 201–202.

A Haditengerészeti Parancsnokság (Odessza) alárendeltjei a két hadihajós dandár, egy haditengerészeti repülődandár, a partvédelmi dandár, az önálló parti tüzércsoport, a két haditengerészeti bázis, a Nemzeti Haditengerészeti Akadémia, a két kiképző központ és az egyéb közvetlenek.⁵⁷ A Haditengerészeti Erők személyi állományának létszáma 2013-ban 14 700 fő volt. Haditechnikai eszközei: 22 hajó és egyéb vízi jármű, nyolc tengeralattjáró-elhárító helikopter, három tengeralattjáró-elhárító repülőgép, 40 harckocsi, 199 páncélozott szállító harcjármű, valamint 54 db 100 mm feletti űrméretű tüzérségi eszköz.⁵⁸

A *Military Balance 2015* adatai szerint az ukrán haderő haditengerészetének saját légierije (kb. 1000 fő) és gyalogsága (kb. 500 fő) van. A haderőnem hadrafoghatósága alacsony szintű. Hajóegységei:

- egy Krivak III osztályú fregatt (Hetman Szahajdacsnij);
- hét járőr- és partvédelmi hajó (egy Grisa II/V korvett, két Tarantul II, két Matka, egy Pauk és egy Zsuk járőrhajó);
- egy Jevgenya kikötői aknaszedő, egy Natya tengeri aknaszedő és két Szonja kikötői aknaszedő hajó;
- egy kétéltű partra szállító hajó (Polnocsnij);
- egy Zubr osztályú légpárnás partra szállító hajó (Pomornik);
- két partra szállító hajó;
- 30 logisztikai és egyéb támogatóhajó.

A haditengerészeti légierő repülőeszközei (köztük mindössze egy hadra fogható):

- egy Be-12 Mail tengeralattjáró-elhárító repülőgép;
- két An-26 Curl könnyű szállítórepülőgép;
- három Mi-14 Haze tengeralattjáró-elhárító helikopter;
- egy Ka-29 Helix-B.

A haditengerészeti tengerészgyalogság egy könnyű gépesített dandárba van szervezve.⁵⁹ A Gyorsreagálású Csapatok Parancsnokságának alárendeltségében egy légideszantdandár, három légi mozgékonyaságú dandár és egyéb közvetlenek találhatók. 2013-ban állományába tartozott 6000 fő, 262 páncélozott szállító harcjármű és 90 db 100 mm feletti űrméretű tüzérségi eszköz.⁶⁰

Az ukrán csapatok harcászultságának mérését szolgálta az Őszi Ciklon 2013 elnevezésű gyakorlat, amelyen az Északi és a Déli Műveleti Parancsnokság együttműködésében 5120 katona, 26 repülőgép, 31 helikopter, 33 légvédelmi eszköz, 173 harckocsi és páncélozott harcjármű, 79 tüzérségi eszköz és 758 egyéb speciális harcjármű vett részt. A kiképzési célok elérésének egyik kiemelkedő lehetőségét biztosította 2013-ban a részvétel öt hazai és nyolc külföldi (köztük egy oroszországi) nemzetközi gyakorlaton, összesen 1099 ukrán katonával. Az egy évre tervezett 1227 nemzetközi együttműködési programból 572-t végrehajtottak. Érdekeség, hogy az amerikai katonákkal 118, míg az oroszokkal 97 közös tevékenység zajlott, s ez az egyensúlyra törekvés jele volt. Az erőfeszítések ellenére a kiképzés terén nem teljesültek az elvárások az alulfinanszírozottság miatt.⁶¹

Ukrajna elkötelezett a globális béke és biztonság erősítése mellett, ezért tevékenyen részt vesz a nemzetközi békemissziókban. 2011-ben még a haderő 960 katonája szolgált 11 béketámogató misszióban (Afganisztán: ISAF, Dél-Szudán: UNMISS,⁶² Irak: NTM-I,⁶³ Kongói Demokratikus Köztársaság:

⁵⁷ *White Book 2014. The Armed Forces of Ukraine*, 76.

⁵⁸ Біла книга 2013. Збройні Сили України, 68.

⁵⁹ *The Military Balance 2015*, 201.

⁶⁰ Біла книга 2013. Збройні Сили України, 68.

⁶¹ Біла книга 2013. Збройні Сили України, 16–19.

⁶² United Nations Mission in the Republic of South Sudan.

⁶³ NATO Training Mission, Iraq.

MONUSCO,⁶⁴ Koszovó: UNMIK és KFOR, Libéria: UNMIL,⁶⁵ Elefántcsontpart: UNOCI,⁶⁶ Szomália: EU NAVFOR Atalanta,⁶⁷ Moldova: Transznisztriai Egyesített Békfenntartó Erők, NATO Operation Active Endeavour a Földközi-tenger térségében).⁶⁸ *Azóta – az ország biztonsági helyzetének változása miatt – Ukrajna számos külföldi válságkezelő műveletben felfüggesztette részvételét, katonái jelenlétét lényegesen csökkentette, a helyszínek pedig tízről háromra korlátozódtak.*

Az ukrán Védelmi Minisztérium honlapjának adatai szerint 1992 óta 37 000 ukrán katona szolgált nemzetközi békemissziókban, és közülük mintegy 50 fő vesztette életét. 2015 nyarán 344 ukrán katona teljesített szolgálatot három nemzetközi béketámogató misszióban és műveletben:

- MONUSCO (Kongói Demokratikus Köztársaság): 13 fő megfigyelő;
- UNMIL (Libéria): 275 fő katona;
- UNOCI (Elefántcsontpart): 56 fő katona.⁶⁹

A Szovjetunió szétesése után a függetlenné vált Ukrajna *jelentős hadiipart örökölt*, hiszen korábban a szovjet haditechnikai eszközök 17 százalékát a területén állították elő. Tőke és megfelelő programok hiányában azonban nem sikerült fenntartania a korábbi hadiipari potenciált. A rakéta- és az űrtechnológia, a hajógyártás, a teherszállító repülőgépek, a harckocsik és a speciális rádiótechnikai rendszerek fejlesztése jelentősen függött a szovjet hadiipari komplexumtól, de az idővel felbomlott. Megrendelések hiányában a hadiipari vállalatok kapacitásuknak csak a töredékét tudták kihasználni, így sok közülük abbahagyta tevékenységét. Az ukrán hadiipar a nehézségek ellenére megőrizte tekintélyét a hordozórakéták (Zenit és Ciklon), a hadihajók (cirkálók és anyahajók), az An–225 (Mrija) teherszállító repülőgép, a T–80UD harckocsi, a navigációs eszközök, a föld–levegő rakétafejek, az irányítópultok, a rádiótechnikai eszközök és irányzékok gyártása területén.⁷⁰ A védelmi és a hadiipari technológia egyes területein Ukrajna intézményes kapcsolatokat alakított ki Kínával.

2013-ban a haditechnikai eszközök modernizációja a 2012 és 2017 közötti időszakra szóló ötéves terv alapján visszafogott volt. Modernizáltak két repülőeszközt, öt különleges rendeltetésű lokátort, 194 navigációs eszközt, 28 kommunikációs rendszert és egy repülőgép-szimulátort. Folytatódott a korvettek építése, az An–70 szállító repülőgép fejlesztése, a fegyverek és a haditechnikai eszközök beszerzése (236 darab), viszont felfüggesztették a rakétavédelmi programot.⁷¹ A szűkösen rendelkezésre álló források miatt nem sikerült megállítani az évek óta tartó képességromlást.

2014-ben a védelmi költségvetésen belül a haditechnikai fejlesztésre és beszerzésekre fordítható összeg az előző évihez képest 2,5-szeresére nőtt, s ez lehetővé tette néhány Szu–27 típusú repülőgép, Mi–8 helikopterek, T–64BM Bulat harckocsik, BTR–3 és BTR–4 páncélozott szállító harcjárművek, páncéltörő rakéták és rádióelektronikai berendezések felújítását, illetve korlátozott számban új eszközök beszerzését. Az An–70 típusú katonai szállító repülőgép állami tesztje befejeződött.⁷²

2015. január 5-én Petro Porosenko ukrán elnök 150 hazai bázison gyártott, illetve felújított haditechnikai eszközt és fegyvert, köztük két MiG–29 és két Szu–27 típusú harci repülőgépet, páncélozott szállító harcjárműveket, Spartan terepjárókat, aknavetőket és támadó kézi fegyvereket adott át a haderőnek.⁷³

⁶⁴ United Nations Organization Stabilization Mission in the Democratic Republic of the Congo.

⁶⁵ United Nations Mission in Liberia.

⁶⁶ United Nations Operation in Côte d'Ivoire.

⁶⁷ European Union Naval Force Operation Atalanta.

⁶⁸ *White Book 2011. Armed Forces of Ukraine*, 62–64.

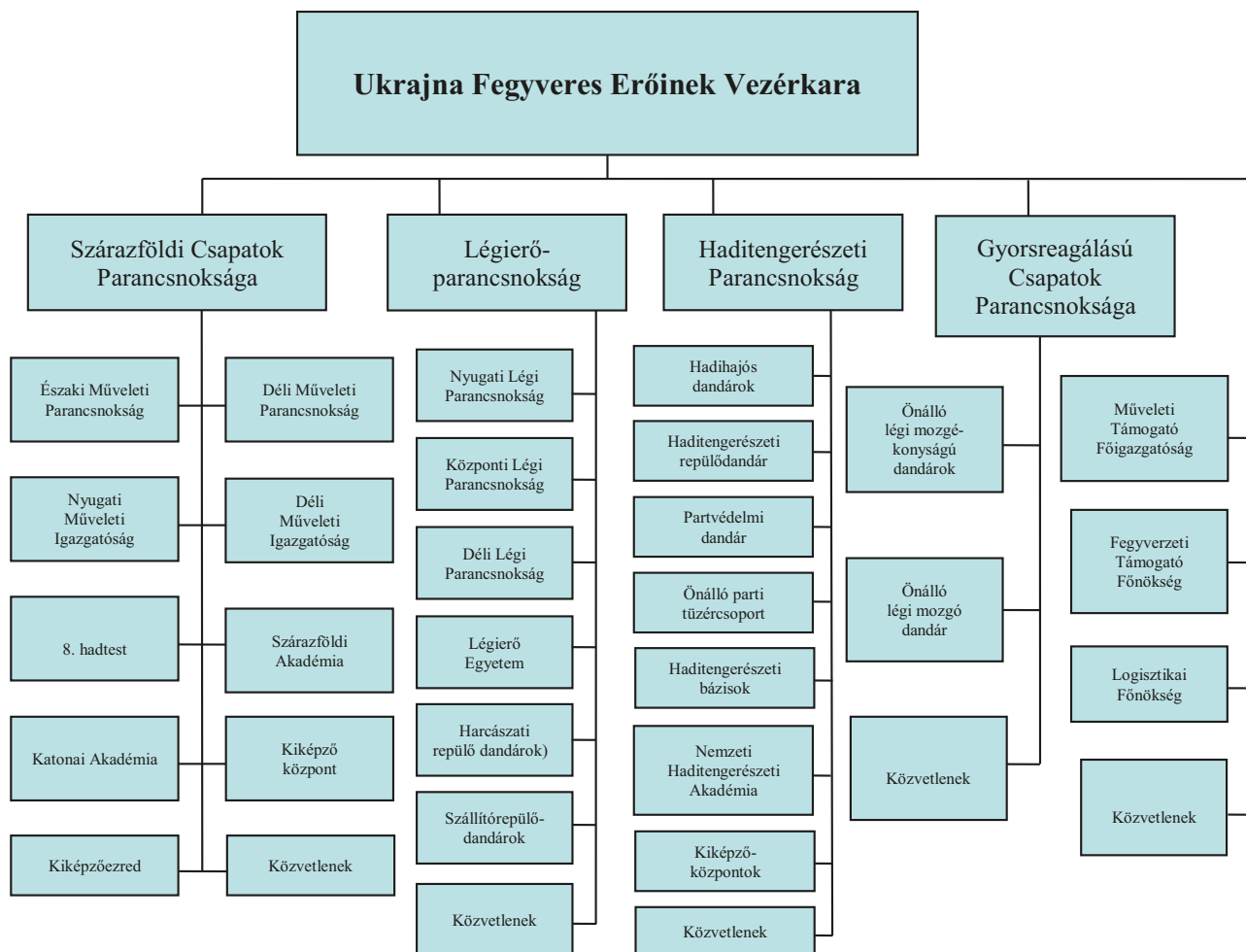
⁶⁹ *Участь ЗС України у міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки.*

⁷⁰ GELSEI 2007, 72–73.

⁷¹ Біла книга 2013. Збройні Сили України, 12.

⁷² *White Book 2014. The Armed Forces of Ukraine*, 23–24.

⁷³ *President of Ukraine: New Ukrainian Army will be the support of our state.*

1. ábra

Ukraina Fegyveres Erőinek Vezérkara: szervezeti tagozódás

Forrás: Szilvágyi Tibor szerkesztése a következő alapján: White Book 2014. The Armed Forces of Ukraine, 74–76.

Az ukrán haderő fejlesztését, korszerűsítését és a haditechnikai eszközök modernizációját elsősorban a pénzügyi hátráltatja. Az ország ismét intenzíven folytatni kívánja együttműködését a NATO-val, és törekszik a szövetségben elfogadott haderőszerkezési elvek és szabványok átvételére. Az EU-csatlakozás víziója továbbra is politikai motivációt jelent az ország számára, s ez a katonai kapcsolatok fokozatos bővítésében is megnyilvánul. Ukrajna igyekszik hatékonyan részt venni a nemzetközi béketámogató tevékenységben, illetve a regionális bizalom- és biztonságerősítő kezdeményezésekben, de a hazai fegyveres konfliktus kissé akadályozza ebben.

A jelenlegi kormányzat NATO-tagsági törekvései várhatóan újabb politikai, gazdasági és katonai ellenlépéseket váltanak ki Oroszország részéről. A kelet-ukrajnai terrorizmus elleni harc pedig a szélsőséges nacionalizmus megerősödésével fenyeget, amely később kontrollálhatatlan helyzetet is előidézhet. Ukrajna a bizonytalan biztonsági helyzete miatt egy ideig nem tud hatékonyan részt venni a nemzetközi békeműveletekben, illetve a regionális bizalom- és biztonságerősítő kezdeményezésekben. Az ukrán haderő nem lesz képes stabilizáló szerepet betölteni a kelet-európai és a fekete-tengeri térségben, mivel Oroszországgal fegyveres konfliktusba keveredett.

Az ukrán–orosz konfrontáció negatív változást okozott Európa biztonsági helyzetében, hiszen itt a délszláv válság óta nem történt államok közötti fegyveres konfliktus. A feszült helyzetet látva a környező országok közül Románia és Bulgária megemelte védelmi kiadásait, Lengyelország pedig felgyorsította a fontosabb fegyverbeszerzési programjait. Az ukrán eset 2015-ben várhatóan más európai

NATO-tagországokat is arra sarkall, hogy felülvizsgálják biztonsági és védelmi stratégiáikat, katonai doktrínáikat, és emeljék védelmi költségvetéseiket, amit a szövetség évek óta nem tudott elérni.⁷⁴

Az ukrán haderő fejlesztése, korszerűsítése és a haditechnikai eszközök modernizációja a pénzügyi szűke miatt folyamatosan elmaradt az elvárásoktól, ezért Ukrajna végül súlyos árat fizetett. Az elmúlt években a haderő csak felélte a költségvetését, a reformoknak szinte nincs kézzelfogható eredménye. Takarékosági okokból kivonták a nehézfegyverzet egy részét, amelyek hadrafoghatósága amúgy is megkérdőjelezhető volt, de most már elrettentő erőt sem képviselnek. A jelenlegi súlyos biztonsági helyzetben szükség lesz a haderő átszervezésére, a fegyverkezésre és a meglévő eszközök korszerűsítésére. Ezt a célt szolgálná a védelmi kiadások tervezett jelentős emelése, és csak bízni lehet abban, hogy az új források nem tűnnek el a kiterjedt korrupció labirintusában.

A hazánkat körülvevő államok közül Ukrajna rendelkezik a legnagyobb és legütőképesebb haderővel, ennek hadra foghatósága azonban jelentősen elmarad a méreteitől. Ezért alapvetően *nem jelent közvetlen katonai fenyegetést* a NATO biztonsági ernyőjét élvező Magyarország szuverenitására nézve, viszont *egyre komolyabban számolni kell az Ukrajna felől érkező nem kormányzati biztonsági kihívásokkal*.

Felhasznált irodalom

- ANDREI, Crivenco (2015): *Demographic Surveys in the Transnistrian region of Moldova*. Department «Regional Research» of the Sevchenko Pridnestrovian State University. Transnistria/Moldova, Tiraspol. Elérhető: www.eastmig.mtafki.hu/Eastmig_kick%20off_Moldova.pdf
- Distinctive partnership between Ukraine and NATO*. Forrás: Ministry of Foreign Affairs of Ukraine. Elérhető: mfa.gov.ua/en/about-ukraine/euroatlantic-cooperation/ukraine-nato
- GELSEI András (2007): *A NATO–Ukrajna kapcsolatok fejlődése, perspektívái*. PhD-értekezés. Budapest, ZMNE. Elérhető: http://193.224.76.2/downloads/konyvtar/digitgy/phd/2008/gelsei_andras.pdf
- de LARRINAGA, Nicholas (2014): Annual Defence Report 2014: Europe. *IHS Jane's Defence Weekly*. vol. 52, issue 2. Elérhető: www.janes.com/article/47096/ihs-jane-s-defence-weekly-2014-annual-defence-report-europe
- National Security Strategy of Ukraine*. Elérhető: http://www.niss.gov.ua/public/File/2015_table/Draft_strategy.pdf
- President approved new edition of Military Doctrine of Ukraine*. Elérhető: www.president.gov.ua/en/news/prezident-zatverdiv-novu-redakciyu-voyennoyi-doktrini-ukrayi-36019
- President of Ukraine: New Ukrainian Army will be the support of our state*. Elérhető: www.mil.gov.ua/en/news/2015/01/05/president-of-ukraine-new-ukrainian-army-will-be-the-support-of-our-state/
- Relations with Ukraine*. Elérhető: http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_37750.htm
- Signatures of Partnership for Peace Framework Document*. Elérhető: http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_82584.htm
- SOLDAK, Katya (2013): *Ukraine has one foot in Europe and the other in the economic abyss*. Forrás: Forbes. Elérhető: www.forbes.com/sites/katyasoldak/2013/09/26/ukraine-has-one-foot-in-europe-and-the-other-in-the-economic-abyss/#cb1a953139fa
- SPREHE, Kathleen Holzwart (2010): *Ukraine says 'No' to NATO*. Elérhető: <http://www.pewglobal.org/2010/03/29/ukraine-says-no-to-nato/>
- The Military Balance 2013*. The International Institute for Strategic Studies, Routledge. Elérhető: www.iiss.org/en/publications/military%20balance/issues/the-military-balance
- The Military Balance 2015*. The International Institute for Strategic Studies, Routledge.
- The US–Russia–Ukraine Trilateral Statement and Annex*. Elérhető: <http://www.pircenter.org/media/content/files/12/13943174920.pdf>
- The World Factbook, Ukraine*. Elérhető: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/up.html>
- Treaty on the Non-proliferation of Nuclear Weapons*, 2010. Elérhető: <https://www.state.gov/documents/organization/141503.pdf>
- White Book 2011. Armed Forces of Ukraine*. Ministry of Defence of Ukraine, Kyiv. Elérhető: www.files.ethz.ch/isn/167335/WB_Eng_final_2011.pdf

⁷⁴ de LARRINAGA 2014,18–25.

-
- White Book 2014. The Armed Forces of Ukraine.* Ministry of Defence of Ukraine, Kyiv. Elérhető: www.mil.gov.ua/content/files/whitebook/WB_2014_eng.pdf
- Біла книга 2013. Збройні Сили України. Міністерство Оборони України, Київ. Elérhető: www.mil.gov.ua/content/files/whitebook/WB_2013.pdf
- Виконання Міністерством оборони України державного.* Elérhető: www.mil.gov.ua/diyalnist/byudzheta-ukrainy-vikonannya-ministerstva-oborony-ukrainy-derzhavnogo
- Полторак: добровольческие батальоны будут подчиняться украинской армии. Elérhető: <https://ria.ru/world/20141111/1032695742.html>
- Указ президента України №555/2015. Elérhető: <http://www.president.gov.ua/documents/5552015-19443>
- Участь ЗС України у міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки. Elérhető: www.mil.gov.ua/diyalnist/mirotvorchist/

A Nemzeti Közszolgálati Egyetem kiadványa.

Nordex Nonprofit Kft. – Dialóg Campus Kiadó • www.dialogcampus.hu • www.uni-nke.hu •
1083 Budapest, Ludovika tér 2. • Telefon: 06 (30) 426 61 16 • E-mail: kiado@uni-nke.hu • A kiadásért
felel: Petró Ildikó ügyvezető • Kiadói szerkesztő: Jordán Gergely • Felelős szerkesztő: Karácsony Fanni •
Tördelőszerkesztő: Stubnya Tibor

ISBN 978-615-5877-59-9 (PDF)

ISBN 978-615-5877-60-5 (EPUB)

A kiadvány a KÖFOP-2.1.1-VEKOP-15-2016-00001 „A közszolgáltatás komplex kompetencia, életpálya-program és oktatás technológiai fejlesztése” című projekt keretében jelent meg.

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE